

Καθημερινά βλέπουμε ότι η κρίση δοκιμάζει τη δημοκρατία και τα δικαιώματα.

Η Αριστερά πάντα θεωρούσε την αστική δημοκρατία ως μια ατελή δημοκρατία. Ωστόσο σήμερα – ιδίως μετά την εμπειρία του “υπαρκτού” – αποτελεί κεκτημένο ότι οι θεσμοί και οι ελευθερίες έχουν μια αυτονόητα μεγάλη αξία και ότι η Αριστερά πρέπει να πορευτεί μαζί με τη δημοκρατία και τα δικαιώματα χωρίς να τα υποτιμά. Σήμερα ο νεοφιλελευθερισμός και η λιτότητα είναι ασύμβατες με τη δημοκρατία. Οι πολιτικές που εξαθλιώνουν την κοινωνία βασίζονται στο φόβο, τον κοινωνικό αυτοματισμό και την καταστολή. Τα αποτελέσματα των ευρωεκλογών δείχνουν σε ολόκληρη της Ευρώπη την απονομιμοποίηση των παλαιών κομμάτων.

Η αιτία αυτής της αποτυχίας είναι τόσο η έκλειψη της δημοκρατίας όσο και η διάλυση του κοινωνικού κράτους. Στα ερείπια του κοινωνικού κράτους χτίζεται το κράτος της καταστολής. Και η καταστολή πλέον αφορά την πλειοψηφία της κοινωνίας. Αυτή η πορεία – το διαζύγιο του καπιταλισμού με τη δημοκρατία – είναι χωρίς επιστροφή. Και η υπόθεσή μου είναι ότι σήμερα μόνο η Αριστερά μπορεί να υπερασπιστεί τα δικαιώματα και τη δημοκρατία.

Συχνά δημιουργείται η σύγχυση ότι τα δικαιώματα αφορούν τις κοινωνικές μειονότητες, π.χ. τους μετανάστες, τους gay κλπ. Αυτό είναι μόνο εν μέρει σωστό. Στην πραγματικότητα, τα δικαιώματα αφορούν και την πλειοψηφία της κοινωνίας. Δικαιώματα είναι και η υγεία, η εκπαίδευση, αλλά η ιδιοκτησία.

Η τυπική επικρατούσα κατάταξη διακρίνει τρεις κατηγορίες δικαιωμάτων, τα ατομικά, τα πολιτικά και τα κοινωνικά. Τα κοινωνικά θεωρούνται από τη θεωρία ως μη αγωγή, δηλαδή η παραβίαση τους δεν μπορεί να ελεγχθεί από τις δικαστικές αρχές και είναι θετικά, δηλαδή απαιτούν θετικές δράσεις της πολιτείας. Αντίθετα, τα ατομικά δικαιώματα είναι αγωγή και απαιτούν την αποχή της πολιτείας από ένα συγκεκριμένο πεδίο (π.χ. την ιδιωτική ζωή του προσώπου). Η διαφορά αυτή κατά τη γνώμη μου αντιστοιχεί στη σημερινή κυριαρχία του φιλελευθερισμού.

Το ελληνικό σύνταγμα περιλαμβάνει μια εκτενή λίστα ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Στα ατομικά δικαιώματα περιλαμβάνονται η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, η ισότητα, η προσωπική ελευθερία, το δικαίωμα στην πληροφόρηση, η απαγόρευση των βασανιστηρίων, το δικαίωμα στο φυσικό δικαστή, το άσυλο της κατοικίας, το απόρρητο των επιστολών, η προστασία των προσωπικών δεδομένων, η θρησκευτική ελευθερία. Στα κοινωνικά δικαιώματα, περιλαμβάνονται η παιδεία, η ιδιοκτησία, η εργασία, το δικαίωμα στην οικογένεια, η συνδικαλιστική ελευθερία, η προστασία του περιβάλλοντος.

Από αυτήν την απарίθμηση, διαπιστώνουμε ότι στη σημερινή συγκυρία στη χώρα μας το σύνολο των δικαιωμάτων βρίσκεται σε κίνδυνο. Απειλούνται καθημερινά τόσο τα ατομικά δικαιώματα (βασανιστήρια, προσωπικά δεδομένα), όσο και τα κοινωνικά που πολλές φορές τείνουν να καταστούν κενό γράμμα (εργασία).

Εδώ και πάρα πολλά χρόνια γίνεται λόγος για την κρίση της δημοκρατίας. Η κρίση αυτή έχει τουλάχιστο δύο κύριες όψεις: α) τη σύντηξη των τριών εξουσιών σε μία, την εκτελεστική και β) τη μεταφορά του κέντρου λήψης των αποφάσεων από την πολιτική εξουσία στην οικονομική εξουσία.

Η σημερινή συγκυρία μας εφοδιάζει με πολλά παραδείγματα παραβίασης της δημοκρατικής αρχής: η μαζική έκδοση Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου, η υποβάθμιση της Βουλής, η ψήφιση νόμων με διαδικασία εξπρές και με πλήθος άσχετων τροπολογιών, η διαγραφή ή αντικατάσταση κάθε διαφωνούντα βουλευτή, η μη λειτουργία του υπουργικού συμβουλίου, ο έλεγχος της δικαιοσύνης μέσω του διορισμού της ηγεσίας της, η άρνηση του θεσμού του δημοψηφίσματος, τα καλπονοθευτικά εκλογικά συστήματα, όλα αυτά αποτελούν όψεις αυτής της κρίσης. Την κρίση νομιμοποίησης και αντιπροσώπευσης προσανξάνουν η συστηματική παραβίαση της λαϊκής εντολής (πάγια αθέτηση των προεκλογικών υποσχέσεων) η άσκηση της εξουσίας επί της ουσίας από τους δανειστές, η γραφειοκρατικοποίηση του πολιτικού συστήματος (συμπεριλαμβανομένης και της Αριστεράς).

Σε αυτό το πλαίσιο η κοινοβουλευτική δημοκρατία βρίσκεται πλήρως απονομιμοποιημένη ιδίως στην κοινωνίες του ευρωπαϊκού Νότου και αυτό επιβεβαιώνεται από το αίτημα για “πραγματική” ή “άμεση” δημοκρατία” (ελληνικές και ισπανικές πλατείες).

Ένα εύγλωττο παράδειγμα της διαπάλης για την κατεύθυνση που θα λάβει η δημοκρατία τα επόμενα χρόνια στην Ευρώπη είναι η τάση για τη συνταγματοποίηση κάποιων οικονομικών αρχών.

Είναι εντελώς διαφορετικό να συνταγματοποιηθεί π.χ. η αρχή των ισοσκελισμένου προϋπολογισμού ή π.χ. το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα.

Η κρίση διαλύει τα δικαιώματα και τη δημοκρατία. Ως τέτοια, ωθεί σε αυταρχικές επιλογές τόσο την εξουσία όσο και το λαό. Η απονομιμοποίηση της δημοκρατίας οδηγεί στην διολίσθηση προς τον ανοιχτό αυταρχισμό. Η Αριστερά θα πρέπει να υπερασπιστεί τη δημοκρατία με την διεύρυνσή της σε μια ριζοσπαστική κατεύθυνση. Ο αγώνας ενάντια στη λιτότητα είναι αγώνας για τη δημοκρατία.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, που αποτελεί μια βαθμίδα πιο κοντά στον πολίτη, της παρέχει μια ευκαιρία είναι να αναδείξει άμεσα ένα άλλο δημοκρατικό υπόδειγμα (τοπικά δημοψηφίσματα, συμμετοχικός προϋπολογισμός, οριζόντια δικτύωση και πληροφόρηση).